

**Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Çocuk Yoksulluğunun
Beyazperdeye Yansımaları: Seçilen Filmler Üzerinden Bir
Değerlendirme**

*The Silver Screen Projections of the Child Poverty in Turkey and Middle
East Countries: An Evaluation Based on Selected Films*

Şenol KAYNAKÇI

*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
Ankara Hacı Bayram Veli University
Institute of Graduate Programs
Labour Economics and Industrial Relations
senol.kaynakci@hotmail.com*

Doç. Dr. Banu METİN

*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Economics and Administrative Sciences
Labour Economics and Industrial Relations
banu.metin@hbo.edu.tr*

Temmuz 2021, Cilt 12, Sayı 2, Sayfa: 58-79
July 2021, Volume 12, Number 2, Page: 58-79

P-ISSN: 2146-0000

E-ISSN: 2146-7854

©2010-2021

www.dergipark.org.tr/cider

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL

Kenan YAVUZ
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF

Dr. Elif ÇELİK

EDİTÖR YARDIMCISI/ASSOCIATE EDITOR

Dr. Berna YAZAR ASLAN
Esra TAŞÇI

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER / INDEXES

ECONLI T - USA
CABELL'S DIRECTORIES - USA
ASOS İNDEKS - TR
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL
KWS NET LABOUR JOURNALS INDEX - USA

YAYIN TÜRÜ / TYPE of PUBLICATION

PERIODICAL - ULUSLARARASI SÜRELİ YAYIN
YAYIN ARALIĞI / FREQUENCY of PUBLICATION
6 AYLIK - TWICE A YEAR
DİLİ / LANGUAGE
TÜRKÇE ve İNGİLİZCE - TURKISH and ENGLISH

PRINT ISSN

2146 - 0000

E - ISSN

2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Mustafa Necmi İLHAN – Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR – Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN- Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Nergis DAMA – Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Elif ÇELİK – ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ *Bangor University - UK*
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ *University of Sheffield – UK*
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR *University of Maine – USA*
Prof. Dr. Tayo FASOYIN *Cornell University - USA*
Prof. Dr. Paul Leonard GALLINA *Université Bishop's University – CA*
Prof. Dr. Douglas L. KRUSE *Rutgers, The State University of New Jersey - USA*
Prof. Dr. Özay MEHMET *University of Carleton - CA*
Prof. Dr. Theo NICHOLS *University of Cardiff - UK*
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN *Brunel University - UK*
Prof. Dr. Yıldırım YILDIRIM *Syracuse University - USA*
Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH *University of Sheffield - UK*
Doç. Dr. Alper KARA *University of Hull - UK*
Dr. Sürhan ÇAM *University of Cardiff - UK*

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR Türkiye Bilimler Akademisi
Prof. Dr. Cihangir AKIN Yalova Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf ALPER Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Onur Ender ASLAN Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim AYDINLI Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ Kırklareli Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet BARCA Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Aydın BAŞBUĞ İstanbul Gelişim Üniversitesi
Prof. Dr. Eyüp BEDİR YÖK
Prof. Dr. Vedat BİLGİN Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politika Kurulu
Prof. Dr. Erdal ÇELİK YÖK
Prof. Dr. Toker DERELİ Işık Üniversitesi
Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR DURGUN Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. E. Murat ENGİN Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent ERDEM Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ Gençlik ve Spor Bakanlığı
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL Bahçeşehir Üniversitesi
Prof. Dr. Nükhet HOTAR Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Aşkın KESER Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Tamer KOÇEL İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Metin KUTAL Gedik Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan MAHİROĞULLARI Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet MAKAL Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU Çankaya Üniversitesi
Prof. Dr. Sedat MURAT Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU Fenerbahçe Üniversitesi
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. İnsan TUNALI Boğaziçi Üniversitesi

Prof. Dr. Fatih UŐAN Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Recep VARÇIN Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Erinç YELDAN İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Kemalettin AYDIN Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel UYANIK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Erdiñ YAZICI Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ Pamukkale Üniversitesi
Dr. Gökçe OK İçişleri Bakanlığı

**Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.**

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Çocuk Yoksulluğunun Beyazperdeye Yansımaları: Seçilen Filmler Üzerinden Bir Değerlendirme

The Silver Screen Projections of the Child Poverty in Turkey and Middle East Countries: An Evaluation Based on Selected Films

Şenol Kaynakçı¹

Banu Metin²

Öz

Geleceğin büyükleri olan çocukların geleceğe hazırlanmalarını engelleyen yoksulluk, çözülmesi gereken bir sorundur. Bu çalışmada, çocuk yoksulluğunun sinema filmlerine yansımaları ele alınmıştır. Bu kapsamda, hane yoksulluğu ve çocuk yoksulluğunun nedenleri üzerinde durulmuş; Türkiye ve Ortadoğu ülkelerindeki çocuk yoksulluğu incelenmiştir. Son kısımda ise "Mommoo: Kız Kardeşim", "Kaplumbağalar da Uçar", "Cennetin Çocukları" isimli filmlerdeki çocuk yoksulluğuna ilişkin izdüşümlere yer verilmiştir. Çalışma ilişkileri ve sanat konusunda söylem analizi kullanılarak üç film üzerinden Türkiye ve Ortadoğu ülkelerindeki çocuk yoksulluğunun filmlerdeki sahnelerde nasıl işlendiği incelenmiştir. Üç filmde de çocuk yoksulluğunun üç önemli yansıması tespit edilmiştir. İlki, yoksulluğun çocukları çalışma yaşamına itmesidir. İkincisi, çocukların yoksulluk durumunda bir yetişkin rolü üstlenerek hayatlarını idame ettirmeye çalışmasıdır. Üçüncüsü ise, yoksulluğun çocukları dışlanma olgusuyla karşı karşıya bırakması ve çocukları sosyal hayatın dışına itmesi olarak nitelendirilebilir. Bahsi geçen filmlerden gerçek hayata aktarılan herhangi izdüşüme rastlanılmamıştır. Makale, sosyal politika öğretme yolunda sanat eserlerinin kullanılabilmesinin önemini vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, toplumun geleceği anlamına gelen çocukların, yoksulluk karşısında çektikleri sıkıntıyı filmler aracılığıyla anlatmanın daha akılda kalıcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Çalışma İlişkileri ve Sanat, Çocuk Yoksulluğu, Sanat Eserlerine İzdüşüm, Yoksulluk.

Abstract

Poverty, which prevents children, who are the elders of the future, from being prepared for the future, is a problem that needs to be solved. This article discusses the reflections of child poverty on movies. In this context, the causes of household poverty and child poverty are emphasized; child poverty in Turkey and Middle Eastern countries were examined. In the last part, the projections of child poverty in the films "Mommoo",

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, senol.kaynakci@hotmail.com ORCID: 0000-0003-2710-8399

² Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, banu.metin@hbv.edu.tr ORCID: 0000-0002-4022-6544

Başvuru Tarihi:09.04.2021
Yayına Kabul Tarihi:22.06.2021

"Turtles can Fly" and "The Children of Heaven" are included. On labor relations and the art, using discourse analysis of child poverty in Turkey and Middle Eastern countries it was examined how it is processed in scenes of these films. Three important reflections of child poverty have been identified in all three films. The first is that poverty pushes children into working life. Second, children try to survive by assuming the role of an adult in poverty. Third, it can be described as the fact that poverty leaves children with exclusion and pushes children out of social life. No projection of the aforementioned films has been encountered, which is transferred to real life. The article aims to emphasize the importance of using artworks in teaching social policy. In this context, it is thought that it would be more catchy to tell the problems children, which means the future of society, suffer in the face of poverty, through films.

Keywords: Labor Relations and Art, Child Poverty, Projections of Art, Poverty.

GİRİŞ

Çocuk, duyarlı ve duygusal ve fiziksel olarak bir başkasının yardımına bağımlı bir varlıktır. Yaşamın ilk yıllarına tekabül eden çocukluk yılları, birey olma sürecinde, deneyimler itibariyle önemli bir yere sahiptir. Çocuğun kişisel çıkarını, aynı zamanda toplumun çıkarlarıyla birleştirmeyi hedefleyen yaklaşımlar, daima olumlu sonuçlar ortaya çıkarmaktadırlar (Aral ve Gürsoy, 2001: 37).

Gelecekte yaşanılabilir bir toplumun inşası da doğrudan çocuklara bağlıdır. Çocukluk döneminde, temel ihtiyaçların ve sosyal ihtiyaçların giderilmesinde eksik olan maddi karşılık, toplumsal fatura olarak karşımıza çıkar. Çünkü ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında karşılaştığı yoksulluk, çocuğun kendisi için fayda sağlayamayacağı gibi, gelecekteki toplumun inşası için de fayda sağlamayacaktır. Bireysel açıdan da, çocuğun karşılaşacağı bu yoksulluk, sağlığından olmasına, eğitimine devam edememesine, enformel çalışma yaşamının içinde bocalamasına neden olacağından, çocuğun ihmal ve istismarına da yol açmaktadır (Gül ve Öztürk, 2020: 131).

Çocukların, yoksulluk içerisinde yitip gitmelerine engel olmak, özellikle refah devletleri kapsamında büyük önem arz etmektedir. Bu hususta, refah devletinin başarısızlığı, doğrudan çocuğu etkileyecektir. Çocuğun mağduriyeti ve ona karşı yapılan bu davranış, toplumun geleceğini ipotek altına almakla beraber, gelecek kuşakların şiddet sarmalı içinde büyümesine ve toplumsal barışın tesisi noktasında problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Gürpınar, 2000: 64).

Bu kapsamda, çalışmada çocuk yoksulluğu ana başlığı ele alınmaktadır. Klasik yöntemlerden ziyade, çocuk yoksulluğunun sinema alanında sanat eserlerine nasıl yansıdığı temel hareket noktası olarak kabul edilmiştir. Çalışmanın ilk kısmında, hane yoksulluğu ve buna bağlı olan çocuk yoksulluğunun nedenleri, etkileri ve sonuçları üzerinde durulmuştur. İkinci kısımda ise Ortadoğu ülkeleri ve Türkiye’de çocuk yoksulluğunun durumu üzerine bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Son olarak üçüncü kısımda ise çocuk yoksulluğunun filmlere izdüşümleri incelenmiştir. Bu kapsamda, 1990’lı yılların sonları ve 2000’li yıllarda çekilen üç film üzerinde durulmuştur. Filmlerden ilki “*Mommo: Kız Kardeşim*” isimli Türk yapımı filmidir. İkincisi, “*Bacheha-Ye Aseman*” isimli, çevirisi *Cennetin Çocukları* olarak geçen İran yapımı filmidir. Üçüncüsü

ise, “Lakpoşt-ha hem pervaz mi-konend” isimli, çevirisi *Kaplumbağalar da Uçar* olarak geçen Irak yapımı filmidir.

Sanat eserlerine izdüşüm kapsamında iki temel çalışma alanı üzerinde durulmaktadır. Bunlardan ilki doktrinde ve literatürde sanat eserlerinin kullanılıp kullanılmayacağı sorunsalıdır. Bilimsel çalışmalarda objektiflik elbette önemli bir yere sahiptir. Bu noktada sanatçının perspektifinin objektif bir veri olarak kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı akla gelmektedir. Ancak, bu noktada esas alınan sanat eserinde aktarılan bilginin doğruluğundan ziyade, ne açıdan ele alındığıdır. Başka bir deyişle, eser sahibinin konuya bakış açısı ve toplumcu gerçekçi anlayışla eseri okuyucuya/izleyiciye/dinleyiciye yani sanatseverlere ne şekilde aktardığıdır (Orhan, 2011: 5).

Sanat eserlerine izdüşümleri incelerken üzerinde durulan, ikinci çalışma alanı ise gerçek hayattan sanat eserlerine bir yansıma olup olmadığı ve aksi istikamette sanat eserlerinden gerçek hayata bir etkinin var olup olmadığının tespitiyle sanat eserlerinin bilim dünyasında veri olarak kullanılabilmesine imkân sağlamaktadır. Özellikle sosyal politika açısından, emek tarihi ve sanat eserleri arasındaki ilişkinin sanat eserlerinden emek tarihine doğru olacak biçimi şeklinde de ilişki kurulabilmektedir (Makal, 2008: 16).

Çalışmanın amacı; çocuk yoksulluğunun anlaşılmasının estetik kanallarla kurabilmesi ve bu alanda Türk literatürüne mütevazı bir katkı sunmaktır.

Çalışmanın kapsamı; Türkiye ve Ortadoğu ülkelerindeki çocuk yoksulluğuna dair izdüşümler bulunan üç sinema filmidir. Dönem olarak 1990’lar sonu ve 2000’li yılların başı esas alınmıştır.

Çalışmanın yöntemi; söylem analizi olup, sanat eserlerine izdüşüm olarak bu konuyla ilgili ayrıntılı teorik bilgilere alt başlıkta yer verilmiştir. Sanat eserleri olarak sinema filmleri ele alınmıştır.

Çalışmanın önemi; sosyal politika ile sanat arasında bir köprü kurulup kurulamayacağına dair fikir oluşması ve sanat ekseriyetinde sosyal politikanın ele alınabilirliğinin mümkün oluşunun açıklanabilmesidir. Bu doğrultuda sosyal politikanın öğelerini hayatın içinde görebileceğimiz gibi sanat eserlerinde de görebilmekteyiz. Çalışma ilişkileri ve sanat alanında, hem sanat eserlerinin bilimsel yazılara dayanak oluşturabilmesi, hem de toplumun farklı kesimlerine sanat eserleri yoluyla ulaşarak onların bilinçlendirilmesi bu çalışmanın vereceği mesajdır. Bu tür çalışmalar, hem çalışma ilişkileri ve sanat alanına katkı sunacak hem de sanat eserlerine farklı bir gözle bakmayı sağlayacaktır.

1. Hane ve Çocuk Yoksulluğu

Çocuk yoksulluğu, yetişkin yoksulluğuyla bağlantılıdır. Yetişkin yoksulluğu, bireyin çalışma yaşamına katılmasından ya da katılmamasından bağımsızdır. Başka bir deyişle, bireyin çalışma yaşamı içerisinde gelir elde etmesi kimi durumlarda bireyin yoksulluğu önlemesine yeterli olmayabilir. Ayrıca yoksulluk aile içerisindeki bireyleri de etkilemekte olup, doğrudan doğruya çocuğu da etkilenmektedir (Lichter, 1997: 126). Yoksul çocuk, ileride yetişkin bir birey olduğunda, yüksek olasılık dâhilinde yoksul olarak kalmaya devam edecektir. Çünkü çocukluk döneminde karşılaşılan yoksulluk, çocuğun sağlığını olumsuz yönde etkileyecek ve çocuğu eğitim hayatından

alı koyacaktır. Sağlıklı yetişemeyen ve iyi bir eğitim alamayan çocuğun, yetişkinlik döneminde çalışma hayatında başarılı olması ihtimali, hatta istihdama katılabilme ihtimali çok düşüktür (Hill ve Sandfort, 1995: 100). Buradan hareketle çocuk yoksulluğu üzerine bir tanım geliştirmek gerekirse, “dışardan gelen etmenler sebebiyle, sosyal ve iktisadi olarak desteklenme hususunda yetersizliğe maruz kalma; ruhsal, zihinsel, fiziksel ve sosyal olarak gelişimlerin olumsuz etkilendiği durum” a çocuk yoksulluğu denilmektedir. Bu noktada önemli unsurlardan biri de yaştır. Çocuğun yaşı küçüldükçe, maruz kaldığı yoksulluk çerçevesinde etkilenmesi de ters orantılı olarak oldukça büyümektedir (Lichter, 1997: 126).

Ailenin yoksulluğu veya hane yoksulluğu, kavram olarak, literatüre 1800’lü yılların sonlarına girmiş ve dünya gündemine gelmeye başlamıştır. Sorunun çözümüne ilişkin ise ilk olarak yardım uygulamalarının 1925 sonrasında oluşturulmaya başlandığı bilinmektedir. Çocuk yoksulluğu kavramı ise hane yoksulluğundan sonra yirminci yüzyılın sonlarında üzerinde çalışılmaya başlanmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, hane yoksulluğunun sebebiyet verdiği çocuk yoksulluğunun ele alınma sebebi, yoksulluk olgusuna çocuk kavramının da dâhil edilmesi gerekliliğinin doğmasıdır (Avşar Kurnaz, 2009: 29).

Yoksulluğu açıklamada genellikle toplumların tüketim ve satın alma alışkanlıklarının ölçümünün referans alındığını görmek mümkündür. Bu sebeple de yalnızca yetişkin yoksulluğu genellikle ön plana çıkmaktadır (Jütte, 2011: 60). Ancak, bu durum hanedeki yoksulluktan en çok etkilenen kesimin göz ardı edilmesine neden olmaktadır: çocuklar (Kahraman ve Sallan Gül, 2015: 343). Hane halkının yoksulluktan kurtulması amacıyla geliştirilen politikaların yaşlılar ve engelliler için yoksulluğun etkilerinin azaltıcı etkiye sahip olduğu yapılan araştırmalarda görülmektedir. Bu azalışa rağmen, çocukların yoksulluğun etkilerinden bahsedilen politikalar ile zarar görmemeleri önlenememektedir. Bu sebeptendir ki çocuk yoksulluğu, yoksulluk başlığından ayrı olarak ele alınmalıdır (Dayıoğlu, 2007: 82).

Çocuk yoksulluğunun incelenmesi gereken önemli bir boyutu, çocuğun, eğitim görmesi gereken yaşlarda çalışma hayatına girme zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır. Çocuk çalışma yaşamına katıldığında üç başlık dikkat çekmektedir: çıraklık, sokakta zorla çalıştırılan çocuklar ve çocuk işçiler. Çıraklık kavramı kabul edilebilir gibi görünse de, burada kasıt 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’ndaki meslek edinme için uygulamalı eğitim değildir. Çünkü belirtilen kanunda, çıraklık için en düşük yaş 15 olarak belirtilmiştir. Fakat çalışma hayatında bu yaştan daha küçük olanların çırak olarak adlandırıldığı da görülmekte olup; bu noktada vurgu yapılmak istenen kayıtsız olarak istihdam edilenlerdir. Üç kavramda da aslında ortak özellik kayıtsız olarak, istihdam içerisinde yer almaktır. Bu durum bir üretim ekonomisinin desteklenmesinden ziyade, yoksulluğun ağır şartlarını ortadan kaldırmaya yönelik bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, bir çözüm olmaktan ziyade, başka sorunların doğmasına neden olan başka bir problem alanı olarak karşılaşılan zorluklara da işaret etmektedir (Fişek, 1993: 4).

1.1. Çocuk Yoksulluğunun Nedenleri

Çocuk yoksulluğu, hanenin yoksulluğuna bağlı olmakla birlikte, hanedeki yoksulluğun nedenlerini de bu konuya dâhil etmek mümkündür. Ancak, ekonomik nedenler ve savaş

gibi siyasi nedenlerin dışında, ebeveynsiz kalma ya da tek ebeveynli olma durumu çocuk yoksulluğunun en büyük etmenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk yoksulluğunun makro düzeydeki önemli nedeni savaşlardır. Savaşlar ve yoksulluk arasında doğal bir bağ bulunmaktadır. Çünkü ülkenin ekonomik kaynaklarını tüketen savaş aynı zamanda hizmetlerin aksamasına da neden olmaktadır. Piyasa işleyişini durduran ve kamu harcamalarının yönünü değiştiren savaş aynı zamanda toplumu yoksulluğa sürüklemektedir (Trani ve Cannings, 2013: 50).

Savaşın bir etkisi olarak göçe zorlananlarda yoksulluk olgusunun varlığından söz etmek mümkündür. Zorunlu göç, bireylerin tüm mal varlıklarını geride bırakmasından dolayı yoksulluğu oluşturmakta, aynı zamanda sağlık imkânlarına erişim noktasında büyük bir engel oluşturmaktadır. Yalnızca zorunlu göç ile değil; yoksulluk ile gönüllü göç arasında da ilişki kurulabilmektedir. Göçmen ailelerin, ikincil piyasada istihdam edilmeleri ve enformel sektörün istihdam koşulları göz önünde bulundurulduğunda, düşük ücret ve güvencesizlik doğal olarak yoksulluk sorununun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Joo, 2013: 670-671).

Toplum, süregelen/dinamik bir yapıya sahiptir. Bu durum doğal olarak toplumun en temel yapı taşı olan ailenin değişimini de beraberinde getirmektedir. Ailedeki değişim sayısal anlamda daralma ile tek ebeveynli aileleri de meydana getirmiştir. 2000'li yıllardan itibaren dünya genelinde tek ebeveynli ailelerin sayısında artış yaşanmaktadır (Atila Demir ve Genç Çelebi, 2017: 112).

Tek ebeveynli aile denince akla, çocuğun yalnız annesi, yalnız babası ya da yalnız bir veli ile yaşama durumu gelmektedir. Bu durumu oluşturan çeşitli sebepler olabilir. Ölüm, boşanma, evlat edinme ya da tercih etme bu sebeplerden bazılarıdır. Ek olarak, bir ebeveynin çalışma koşulları nedeniyle uzun süreli olarak ailenin yanında bulunamaması da tek ebeveynli aileyi oluşturan bir etmendir (Atila Demir, 2016: 13).

Tek ebeveynli ailelerin varlığı, çocuğun bakımını ve korunmasını zorlaştırdığı gibi ebeveyn açısından da oldukça zor durumlara sebebiyet vermektedir. Kimi durumlarda, ebeveyn, çocuğun bakımı için çalışma yaşamı dışında kalmakta ve bu sebeple, maddi yoksunluk kaynaklı problemler baş göstermektedir. İçinde çelişkiler barındıran bu durum, sosyal risk olarak da tanımlanabilmektedir (Kalaycı, 2011: 18).

Yapılan bazı araştırmalar sonucunda, anne ve çocuktan oluşan tek ebeveynli ailede ekonomik sıkıntılar ön planda karşılaşıldığı, barınma ve besin giderlerinin karşılanmasında zorlanıldığı, okul masraflarının karşılanamadığından söz edilmektedir. Baba ile çocuktan oluşan tek ebeveynli ailelerde ise ekonomik problemler daha geri plandayken, beslenme temel ihtiyacı için daha çok harcama yapıldığıyla karşılaşılmaktadır. Ortak özellik olarak, her iki durumda da çocuğun sosyal harcamalarında zorlanıldığı ortaya çıkmaktadır (Feyzioğlu ve Kuşcuoğlu, 2011: 101).

Cinsiyet bakımından ortaya çıkan sonuçlar ne kadar tartışmalı da olsa, iki durum için de ortak bir sorun bulunmaktadır. Bu durum, tek ebeveynli ailede en çok etkilenenin çocuk olduğu gerçeğidir. Her iki durumda da yoksulluğa sürüklenen çocuk olmakta ve ihtiyaçlarının karşılanması noktasında sıkıntıya düşmektedir.

Ortadoğu coğrafyasına bakıldığında Irak ve Suriye'de yoksulluğun ve çocuk yoksulluğunun temel nedeni olarak savaş ortamının varlığı ileri sürülebilir. Özellikle

Irak'ta mutlak yoksulluğun varlığı, çocuk yoksulluğunun daha yoğun görülmesine neden olmaktadır (Rohwerder, 2015: 3).

İran'da çocuk yoksulluğunun temelinde gelir dağılımında adaletsizliğin yattığı öngörülmektedir. Hane halkının bu sebeple yoksullaşmasının çocuklara yansımalarının sonucunda sokakta yaşayan çocuk sayısının artmıştır. Bu durum ise çocukları suça yöneltmiş ve çocuklarda hırsızlık, yankesicilik ve uyuşturucu madde kullanımının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Radmard, 2013: 50).

Türkiye'de çocuk yoksulluğunun en büyük nedeni olarak işsizlik gösterilebilir.

Tablo 1: Türkiye'de Yıllara göre İşsizlik Oranları (Kasım Ayları)

Yıllar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İşsizlik Oranları	%9,4	%9,9	%10,7	%10,5	%12,1	%10,3	% 12,7	% 13,3	%12,9

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2012-2020

Tablodaki verilere bakıldığında son 9 yılda işsizlik oranlarının bazı yıllarda düşük olmasına rağmen genel anlamda artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu durum ise genel bir yoksulluğa sebep olmakla beraber, hane halkı gelirinin azalması çocuk yoksulluğuna da neden olmaktadır.

1.2. Yoksulluğun Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkilerini genel olarak sıralayacak olursak; hastalıklar, eğitim seviyesinin düşüklüğü, davranış bozuklukları, suça yönelme gibi etkenlerden bahsetmek mümkündür. Yoksulluğun beraberinde getirdiği beslenme yoksunluğu, barınma yoksunluğu ve sağlık imkânlarına ulaşamama, ağır hastalıklara ve çocuk ölümlerine neden olmaktadır. Bağlantılı olarak sağlığı bozulan çocukların eğitime devam edememesi yahut çalışma yaşamına erken dönemlerde girmek zorunda kalması çocuğun iyi bir eğitim alamamasına neden olmaktadır. Hanenin ve çocuğun kendi hayatını idame ettirme çabası gelir elde etme amacıyla çalışma yaşamına girmeye sonuçlandığı gibi başka bir illegal boyuta da kapı açmaktadır. Bu kapsamda yoksulluk, çocukların hırsızlık ve yankesicilik gibi suçlara yönelmesine neden olmaktadır (Anthony, King, Austin, 2011: 2000)

Çocuk yoksulluğu, temelde çocuğun sağlığı üzerinde fazlaca olumsuz etkiye neden olmaktadır. Maddi imkânlardan yoksun olan çocuğun beslenmesi yetersiz olmaktadır. Bu doğrultuda da bünyesi zayıflayan çocuk, başta salgın hastalıklar olmak üzere birçok hastalığa açık hale gelmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002). Büyük kriz dönemlerinde bu durum daha da belirginleşmektedir. Covid-19 pandemisi nedeniyle küresel çapta yaşanan ekonomik kriz çocuk yoksulluğunu arttırdığı gibi, beraberinde çocuk sağlığının bozulmasına ve çocuk ölümlerinde artışlara da neden olmuştur. 2020 yılı sonu tahminlerine göre yoksul çocuk sayısının % 15 oranında artacağı ve toplam sayının 86.000.000 civarında olacağı öngörülmektedir (UNICEF, 2020).

Yoksulluk sebebiyle, temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında sıkıntıyla karşılaşan çocukların, eğitime dâhil olamadıkları da gözlemlenebilmektedir. Yoksul bölgelerde okullaşma oranları düşük, okuldan erken ayrılma oranları oldukça yüksektir (Koşar, 2000: 33-34). Hem sağlık açısından hem eğitim açısından yoksulluk kısır döngüye sahip bir yapıdır. Şöyle ki, birey yoksullaştıkça sağlığı bozulmaktadır. Sağlığı bozuldukça istihdama katılamamakta ve geçimini sağlayamamakta, böylelikle yoksulluğu daha da artarak devam etmektedir. Aynı durum eğitim-yoksulluk ilişkisi için de geçerlidir. Yoksul çocuk, hane halkı bütçesine katkı sağlamak için çalışma yaşamına dâhil olunca eğitimden yoksun kalır. Eğitimine devam edemeyen çocuk beşeri sermayesine katkı yapamaz ve vasıfsız işgücü olarak yoksulluğu ortadan kaldıracak yüksek ücretli işlerden mahrum kalır (Avşar Kurnaz, 2009: 53).

Yoksulluk, çocuk açısından bakıldığında, eşitsizlik durumu meydana getirmektedir. Yoksul olmayan ailelerin çocuklarından bilişsel anlamda daha büyük farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, yoksul çocuk, varsıl ya da yoksul olmayan yaşlılarına göre özgüveni düşük birey olarak yetişmektedir. Bazı durumlarda, düşük özgüvenli olmak, çocuğun eğitim hayatını da olumsuz etkilemektedir. Buradan hareketle yoksulluğun başarısızlığı da tetiklediği gözlemlenebilmektedir. Bu durumdan kurtulabilmek adına yapabileceklerinin kısıtlı olmasından kaynaklı, kendilerini güçsüz ve çaresiz hissetmektedirler. Yoksulluğun birey ve çocuk üzerindeki en önemli etkisi de budur. Güçsüzlük ve çaresizlik yoksulluk probleminin çözülmeye çalışılmasında, en önemli engeldir (Mayer, 2005).

Çocukların erken dönemde yoksulluk ile karşılaşmaları fiziksel ve ruhsal açıdan onları etkilemektedir. Başka bir deyişle, yoksulluk çocukların hem gelişimini hem de ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Çocukluk döneminde karşılaşılan bu problemler, yetişkinlik dönemlerinde de varlığını sürdürmekte; mutsuz aile yapılarına ve çalışma yaşamında başarısızlıklara neden olmaktadır (Metin, 2015: 179).

1.3. Çocuk Yoksulluğunun Görünümü

Çocuk işçiliği, her ne kadar kavram olarak içerisinde işçiliği ihtiva etse de, çalışma yaşamının bir unsuru olmaktan çok, bir sömürü düzenini anlatmaktadır. Bu noktadan hareketle çocuk işçiliği, çocuğun, ruhsal, mental ve fiziksel açıdan sömürülmesini anlatan bir kavramdır (Gülada, 2019: 216).

Tarihsel açıdan bakıldığında, çocuk işçiliği, -salt işçilik olarak düşünüldüğünde- Sanayi Devrimi'ne kadar uzanmaktadır. Öncesinde ailesine yardım etme çerçevesinde hane halkına yardım olarak değerlendirilen çocuk işçiliği, Sanayi Devrimi'nde vasıfsız işgücü olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak teknolojinin gelişmesiyle beraber vasıflı işgücüne duyulan ihtiyacın ön plana çıkması işgücü maliyetlerini arttırmış olup; vasıfsız işgücü maliyetini azaltmak adına çocuk işçiliğine yönelim artarak bir sömürü düzeni haline gelmiştir (Nardinelli, 1980: 740).

Bu noktada, mücadele edilmeye çalışılan çocuk işçiliği, kanunla düzenlenen çıraklık ya da oyunculuk gibi çalışma koşulları piyasa şartlarına göre üst noktada olanlar değildir. Yoksulluk sebebiyle zoraki olarak istihdama katılım olarak genelleyebileceğimiz; çocukların, fiziksel, mental ve ahlaki açıdan zarar görebileceği; eğitimlerini engelleyen, okulu bırakmalarına neden olan ya da okulla beraber idare edemeyeceği ağır işler bu kapsam içerisinde. 182 sayılı ILO Sözleşmesi de bu sayılan koşullar içerisindeki çocuk

işçiliğine karşı mücadelede hukuki bir dayanaktır. Bu kapsamda tehlikeli işler olarak belirlenen kriterleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Çocukların sağlıklarını, güvenliklerini ve ahlâkî ruhsal gelişimlerini tehlikeye atacak işler.
- Yasal olmayan uyuşturucu imalatı, dağıtımında, tedarikinde ve sunumunda sayılabilecek kapsamdaki işler.
- Askeri anlamdaki çatışmalar, kölelik, borç karşılığı alıkonulma kapsamındaki işler.

Çocuk işçiliğiyle mücadele denildiğinde akla gelen işler bunlar olup; çocuk ticareti olarak adlandırılan, çocuğun bir meta gibi alınıp satılması da bahsi geçen mevzuat dâhilinde yasaklanmıştır. Yoksulluğun sebebiyet verdiği çocuk işçiliği, bu noktada yoksulluğu azaltmadığı gibi, suçu da teşvik etmekte ve toplumsal barışın sağlanmasını sekteye uğratmaktadır (ILO Türkiye Ofisi, 2018).

Çocukların yoksulluk ile karşılaşmasında ortaya çıkan diğer unsur ise sokakta yaşayan ve çalışan çocuklardır. Çocukların sokağa itilmesindeki en önemli etken yoksulluk olup, savaşlar ve göçler temel neden olarak gösterilmektedir (Veale ve Dona, 2003: 255). Diğer nedenler ise aile içinde gördükleri şiddettir. Bu şiddet fiziksel ve duygusal olarak ortaya çıkmaktadır (Conticini ve Hulme, 2007: 205). Sokak çocukları iki kategori altında ele alınmaktadır. İlki sokakta enformel ağlar ile ikincil piyasa işler çalışarak hayatını idame ettirmeye çalışanlardır. İkincisi ise ailesiyle birlikte çok kısa sürelerde kalan, geri kalan zamanda sokaklarda yaşayan ve genellikle suça itilen çocukları niteler (UNICEF, 2017: 2).

Sokak çocukları gibi enformel ağlar ile istihdama katılan bir diğer grup çıraklardır. Çıraklık, sosyal devletin ereğine ulaşamadığında ortaya çıkan bir çocuk işçiliği türü olarak nitelendirilebilir. Teknolojik gelişimin tamamlanmadığı ülkelerde yüksek oranlarda varlığını sürdüren çıraklık, yoksulluğun bir tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır (Fişek, 1993: 6).

2. Dünyada Çocuk Yoksulluğu

Çocuk yoksulluğu günümüzde, küresel çapta büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel yanılığının aksine, yalnızca gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de çocuk yoksulluğuna rastlamak mümkündür.

Tablo 2: Ülkeler Bakımından Çocuk Yoksulluğu (Yaklaşık Değerler)

ÜLKELER	Çocuk Yoksulluğu	Yoksul Nüfus / Toplam Nüfus
Yüksek Oranlı Ülkeler		
Kanada	% 17	% 13
Amerika Birleşik Devletleri	% 20	% 16
Türkiye	% 26	% 15
Orta Oranlı Ülkeler		
Almanya	% 12	% 10
Fransa	% 13	% 6
İngiltere	% 14	% 11
Düşük Oranlı Ülkeler		
Norveç	% 6	% 8
Avusturya	% 7	% 8
İsveç	% 9	% 9

Kaynak: OECD, Poor Children in Rich Countries: Why We Need Policy Action, 2018.

Tablo 2.'ye bakıldığında, çocuk yoksulluğunun, ülkenin gelişmişlik düzeyiyle doğrudan ilgili olmadığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Sosyal demokrat refah rejimi ülkeleri olarak görülen İskandinav ülkelerinde ve evrensel modelde sosyal politika uygulayan ülkelerde çocuk yoksulluğunun düşük oranlarda olduğu görülmektedir. Fakat devletin sınırlı olarak nitelendirildiği, ekonomik açıdan gelişmiş ve demokrasi açısından örnek gösterilen ülkelerde oranların yüksek olduğunu görmek mümkündür. Bu hususta önemli nokta şudur ki gelir dağılımında adaletin sağlanabilmesi, yoksullukla mücadelede etkin bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik sömürücü kurumların varlığı da bu sonuca yol açmaktadır (Acemoğlu ve Robinson, 2012).

Çocuk yoksulluğunun ölçülmesinde Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen 14 maddelik bir "Çocuk Yoksulluk Endeksi" kullanılmaktadır. Avrupa'nın 29 ülkesinde 1 ila 16 yaş arasındaki çocukların kapsama dâhil edildiği çalışmalarda, çocuk yoksulluğunun ölçülmesine ilişkin 14 madde şöyle sıralanabilir (UNICEF, 2012: 8):

* Günlük üç öğün yemeğe sahip olmak,

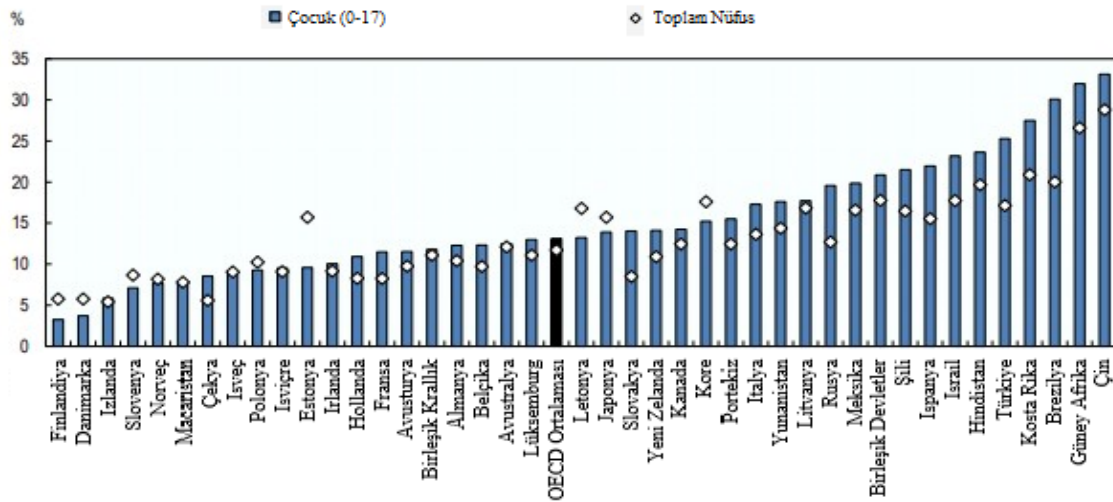
* Et, tavuk, balık veya vejetaryen besin olarak karşılığın günde en az bir kez ulaşabilmek,

- * Günlük olarak taze meyve ve sebzeye ulaşabilmek,
- * Okul kitapları dışında, kitaplara erişim,
- * Bisiklet, paten vb. açık havada etkinlik amaçlı araç gereçlere sahip olmak,
- * Düzenli boş zaman etkinliklerine sahip olmak ve erişebilmek,
- * Sanal ya da gerçek oyun araç ve gereçlerine sahip olmak,
- * Okul tarafından gerçekleştirilen etkinliklere katılabilmek amaçlı maddi karşılığa sahip olmak,
- * Okul ödevleri ve diğer etkinlikler için yeterince ışık alan bir alana (odaya) sahip olmak,
- * İnternet bağlantısına sahip olmak,
- * Yeni giysi edinebilmek,
- * En az iki çift ayakkabıya (yazlık-kışık) sahip olmak,
- * Arkadaşlarıyla vakit geçirebileceği zamana ve alana sahip olmak,
- * Özel ve kutsal günleri kutlama imkânına sahip olmak.

2.1. Dünyada Çocuk Yoksulluk Oranlarındaki Eğilimler

Yoksulluğun neden olduğu çocuk yoksulluğu, tüm ülkelerde bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme ekseriyetinde neoliberal politikaların tüm dünyada kendini hissettirmesi beraberinde yoksulluğu ve doğal olarak çocuk yoksulluğunu da tüm ülkelerde hissedilir hale getirmiştir.

Resim 1: OECD Ülkeleri 2019 Yılı Yoksulluk Oranları

Kaynak: OECD, OECD Family Database, 2019.

Resim 1.'de OECD ülkelerinin 2019 yılındaki yoksulluk verilerine yer verilmiştir. Bu doğrultuda OECD ülkelerinin ortalamasına bakıldığında çocuk yoksulluğunun %10 ila %15 arasında olduğu görülmektedir. Ancak birçok ülkenin ortalama değerden daha yüksek oranda çocuk yoksulluğuna sahip olduğunu görmek mümkündür. Toplam nüfustaki yoksulluk oranının fazla olduğu ülkelere birkaç istisna hariç olmak üzere

çocuk yoksulluğunun da yükseldiği görülebilmektedir. Çocuk yoksulluğunun %5'in altında oranla en düşük olduğu ülke Finlandiya iken %35'e yakın oranla en yüksek gerçekleştiği ülke Çin'dir.

Tablo 3: 2009-2019 Yılları Arası Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altındaki Çocuklar (%)

Ülke/Yıl	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bulgaristan	47,3	49,8	51,8	52,3	51,5	45,2	43,7	45,6	41,6	33,7	33,9
Yunanistan	30,0	28,7	30,4	35,4	38,1	36,7	37,8	37,5	36,2	33,3	30,5
İspanya	32,0	33,3	32,2	32,4	32,6	35,8	34,4	32,9	31,3	29,5	30,3
Fransa	21,2	22,9	23,0	23,2	20,8	21,6	21,2	22,6	22,1	22,9	22,5
İtalya	28,7	29,5	31,5	34,1	32,0	32,1	33,5	33,2	32,1	30,6	27,8
Hollanda	17,5	16,9	18,0	16,9	17,0	17,1	16,8	17,6	16,6	15,2	15,5
Romanya	50,6	48,1	49,2	52,5	51,4	50,7	46,8	49,2	41,7	38,1	35,8
Finlandiya	14,0	14,2	16,1	14,9	13,0	15,6	14,9	14,7	15,1	16,0	14,3
İsveç	18,8	19,2	20,3	19,4	20,2	20,5	19,8	19,9	19,4	20,6	23,1
Norveç	14,3	14,6	12,9	12,0	13,4	11,9	13,7	14,9	16,4	15,6	16,0
Türkiye	69,6	71,0	69,1	67,4	57,8	48,7	48,2	51,9	48,7	48,0	48,0

Kaynak: EUROSTAT, Children at risk of poverty or social exclusion, 2021.

2009-2019 yılları arasında yoksulluk riski altındaki çocukların EUROSTAT verilerine bakıldığında İskandinav ülkelerinin en düşük oranlara sahip olduğunu, ardından kıta Avrupası ülkelerinin geldiği görülmektedir. En yüksek oranlar ise Güney Avrupa ülkeleri ile Balkan ülkelerine aittir. Genel bağlamda 2009 yılından 2013 yılına kadar oranların yükseliş eğiliminde olduğunu mümkündür. 2019 yılına gelinceye değin oranların azalış eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu kapsamda çocuk yoksulluğu ile mücadele kapsamında geliştirilen politikaların etkilerini göstermeye başladığını söylemek mümkündür.

2.2. Ortadoğu Ülkelerinde Çocuk Yoksulluğu

Ortadoğu coğrafyası son yıllarda savaşlar ve siyasi karışıklıklar ile sıkça anılmaktadır. Neoliberal politikaların etkileri ile açık yapılara dönüşmeye başlayan bu devletlerin ekonomileri, dönüşüm sürecinde, halkın yoksullaşmasını arttırmıştır. Bölgeye yabancı yatırımcı çekebilmek ve ucuz işgücü inşa etmek amacıyla hareket edildiğinden sosyal politika uygulamaları göz ardı edilmiştir. Bu sebeple de gelir dağılımında adalet sağlanamamış ve yoksulluk katlanarak artmıştır (Moghadam, 2005: 112).

1979 yılında Humeyni'nin İran'a ve iktidara gelişiyle, İran siyasi ve sosyal hayatı köklü değişimlere sahne olmuştur. 1997 yılına kadar kültürel bir değişim aşaması yaşayan İran'ın bir yandan da yoksulluğu daha da artmıştır (Alıcı, 2014). Resmi olarak İran'da yoksulluk oranlarını bilmek oldukça güçtür. Çünkü verilen sayıların doğruluk payları düşüktür (Radmard, 2015: 53). İran yönetimi UNICEF ile işbirliği noktasında başarılı olduğunu deklare etse de (İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı, 2020), sadece başkent Tahran'da bile yoksulluk sınırının 2019 ve 2020 yılları baz alındığında yüzde 80 oranın arttığı kayıtlara geçmiştir (Anadolu Ajansı, 2020). Bu noktada çocuk yoksulluğunun yaşanmadığından bahsetmek de oldukça güçtür, çünkü genel anlamda ülkede çocuk işçiliğinin artış gösterdiğine dair sosyal medya ve resmi olmayan internet sitelerinde birçok iddia yer almaktadır. İran İstatistik Merkezi günlük 1 ve 2 Dolar altında yaşayan nüfusun oranlarını 2007 ve 2014 yılları arasında yayınlamıştır. 2014 yılında 1 Dolar altında yaşayan nüfus oranı %0,05 iken, 2 Dolar altında yaşayan nüfus oranı %0,13'tür. (AMAR, 2021).

Buna karşılık İran'ın çocuk yardımı kapsamında sosyal sigorta uygulaması da bulunmaktadır. Çalışan bireylere, 18 yaş altı çocuklar için, günlük asgari ücretin üç katı tutarında aylık ödeme yapıldığı kayıtlarda görülmektedir. 2018 yılı için bu ödeme tutarı 25 ABD Doları civarındadır (ISSA ve SSA, 2018).

2. Körfez Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nin işgal ettiği Irak, yoksulluğun yoğun yaşandığı bir ülkedir. Irak'ın resmi verileri eski tarihlere dayanmaktadır. Sebebi ise IŞİD sorunu ve Suriye ile yaşanan siyasi çatışmalardır. Bu dönemlere göre günlük 2 ABD dolarının altında yaşamak zorunda olan nüfus oranı yaklaşık olarak %21 olduğu bilinmektedir (Rohwerder, 2015: 4).

Savaşın getirdiği zorlu hayat şartları, hem hayat pahalılığına yol açmış hem de en önemlisi siyasi karışıklığın getirdiği can güvenliği sorununu ortaya çıkarmıştır. 2018 yılı verilerine göre Irak'ta nüfusun yalnızca %20'lik kesimi yoksulluk sınırının üstündedir. Çocuk yoksulluğu ise covid-19 pandemisi sonrası ikiye katlanarak %40 oranına ulaşmıştır. Bu durumdan daha da vahimi, çocukların %50'si sağlık ve beslenme sorunları ile karşı karşıya kaldığından, hayatta kalma durumları ciddi olarak tehlike altındadır. Yoksulluk ile mücadelenin yanı sıra yolsuzluk ile de mücadele etmek durumunda kalan Irak'ta, 2014 yılından bu yana yolsuzluk protestoları sürekli devam etmektedir (Independent Türkçe, 2020). Yüksek yoksulluk algısının bulunduğu Irak'ta, yoksulluk ile mücadeleye yönelik uygulanan politikalara dair kesin bilgiler elde edilemediğinden, literatürde de buna ilişkin bir veri bulunmamaktadır (ISSA ve SSA, 2018).

3. Türkiye'de Çocuk Yoksulluğu

OECD'ye (2018 ve 2019) göre yaklaşık olarak %26 oranında Türkiye'de çocuk yoksulluğu mevcuttur. OECD ülkelerinin ortalamasının %10 ila %15 arasında olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'nin çocuk yoksulluğunda ortalamanın üstünde olduğu görülmektedir. Çizelge 1'e bakıldığında, çocuk yoksulluğu oranlarında Kosta Rika, Brezilya, Güney Afrika ve Çin'in Türkiye'den daha yüksek oranlara sahip olduğu görülmektedir.

Çocuk yoksulluğunun genel görünümünde sokakta yaşayan yahut çalışan çocuklar, çıraklar ve çocuk işçiliği kavramları bulunmaktadır. Türkiye'de çocuk yoksulluğunun genel tezahüründe çocuk işçiliği verilerini görebilmekteyiz.

Tablo 4: Türkiye’deki Çocuk İşçi Sayıları

YILLAR	2012	2014	2015	2016
Çocuk İşçi Sayıları	601.000	709.000	716.000	708.000

Kaynak: DİSK, Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2017.

Tablo 4.’te DİSK verileri baz alınarak, Türkiye’deki çocuk işçi sayılarına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Buna göre 2012 yılından 2015 yılına kadar büyük bir artışın yaşandığı görülmektedir. Ayrıca, yine DİSK verilerine göre 2016 yılında tespit edilen 708.000 çocuk işçiden yalnızca 150.000’i kayıtlı istihdamda olup, 558.000’i kayıt dışı istihdam olarak tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, mücadele edilmesi gereken çocuk işçiliğinin sayısı, kabul görenin üç katından fazladır (DİSK, 2017: 3). TÜİK verileri ise 2012 yılından sonra 2019 yılında yayınlanmıştır (TÜİK, 2020).

Tablo 5: Türkiye’de İş Kazalarında Ölen Çocuk İşçi Sayısı

YILLAR	2012	2013	2014	2015	2016
Ölen Çocuk İşçi Sayısı	34	59	54	63	56

Kaynak: DİSK, Türkiye’de Çocuk İşçi Olmak, 2017.

Tablo 5.’te ise 2012 yılından 2016 yılına kadar iş kazalarında hayatını kaybeden çocuk işçi sayıları verilmektedir. 2012 yılından 2013 yılına geçildiğinde yüksek bir artış görülme ile beraber, DİSK’in (2017:5) raporunda 2013 yılından sonra, çizilecek bir grafikte yatay bir çizginin varlığından söz edilebilir.

2019 yılına gelindiğinde TÜİK verilerine göre çocuk işçi sayısı ise 720.000’e ulaşmış olup yaş aralığı 6-17 olarak tespit edilmiştir. Belirtilen yaş aralığında Türkiye’de 16.457.000 olarak tahmin edilen çocuk sayısı düşünüldüğünde, çocuk istihdamının %4,4 olarak belirlendiği görülmektedir. (TÜİK, 2020).

Çocuk yoksulluğu ile doğrudan mücadele kapsamında, Türkiye’de şartlı nakit transferleri uygulamasının mevcudiyetinden söz etmek mümkündür.

Ailenin ve dolayısıyla çocuğun refahını etkileyen en önemli etmen yoksulluktur. Bu devletler yoksulluk ile mücadele yolunda, ailenin ve çocuğun refahını arttırmayı hedeflemekle, sağlıklı toplumların yolu sağlıklı ailelerden geçer şiarı doğrultusunda adımlar atmaya çalışmaktadırlar. Bu mücadelede öne çıkan yollardan birisi de çocukların beşeri sermaye artırımlarını sağlamak ve bunu gerçekleştirecek maddi imkânları sunmaktır. Bunun gerçekleşmediği durumlarda hane yoksulluğu ve buna bağlı olarak da çocuk yoksulluğunun ortaya çıkması şaşırtıcı olmayacaktır (Altay, 2005: 172).

Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile uygulanan şartlı nakit transferlerinin, yoksullukla mücadelede dolaylı olarak işlevsel olduğundan söz etmek mümkündür. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Türkiye’de birçok yardım ve transferin sağlandığı bir yapıdadır. Dünyada yedi konu çerçevesinde verilen yardımlar şu şekilde sıralanabilirler: şartlı nakit transferi eğitim yardımı, eğitim materyali yardımı, ücretsiz kitap yardımı, öğle yemeği yardımı, yükseköğrenim burs yardımı, öğrenci barınma yardımı, engelli öğrencilerin okullarına ücretsiz ulaştırılması

hususunda yardım (Biçer ve Ortakaya, 2008: 180). Şartlı nakit transferlerinin (ŞNT) bu sayılanlardan en önemli ve en bilineni iki yardımı şartlı eğitim yardımı (ŞEY) ve şartlı sağlık yardımı (ŞSY) olduğu söylenebilir (Şentürk, 2016, 110).

Tablo 6: 2020 Yılı ŞEY Ödeme Miktarları

Devam Ettiği Okul	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci
İlköğretim	40 TL/ay	35 TL/ay
Ortaöğretim	50 TL/ay	60 TL/ay

Kaynak: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı, Şartlı Eğitim (ŞEY) ve Şartlı Sağlık (ŞSY) Yardımları, 2020

Tablo 6.'da şartlı eğitim yardımlarının miktarları belirtilmektedir. Ayrıca, şartlı sağlık yardımı miktarı da 0-6 yaş arası koşulları sağlayan çocuklar için 35 TL/aylık olarak ödenmektedir (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı, 2020).

Yardım miktarlarının, doğrudan mücadele kapsamında değerlendirilmesi, yardımların işlevselliğini tartışılır hale getirmektedir. Ancak bu noktada, şartlı nakit yardımlarının koruyucu önlemler alınmasına yardımcı olması anlayışıyla hareket edildiğinde, beşeri sermaye gelişimini desteklediğinden yoksullukla mücadelede dolaylı yaklaşıma daha çok örnek olduğu sonucu da ortaya çıkmaktadır.

4. Kadraja Sığmayan Yürekler

Çalışmanın bu kısmında, filmlerde bulunan çocuk yoksulluğuna ilişkin izdüşümlerin incelenmesine yer verilmiştir. Bu kapsamda, Türkiye ve Ortadoğu'da çocuk yoksulluğunu anlatan üç film üzerinden inceleme yapılmıştır.

Sanat eserlerine izdüşüm, film analizi kavramı yerine sıkça kullanılmaktadır. Pozitivist yöntemlerde nicel araştırmaların sayısal verilerle açıklamaya çalıştığı olguların açık bıraktığı noktaları nitel araştırmalar tamamlamıştır. İzdüşümlerin incelenmesi de nitel araştırma yöntemlerinden medya analizi altında kavramsallaştırılabilir (Orhan, 2011: 8).

Hermonotik gelenek içerisinde yer alan metin analizi, kültürel kodlar içerisinde metnin okunması ve bu çerçevede içerisinde anlamlandırılması anlayışına dayanmaktadır. Marksist düşünce içerisinde yer alan ideoloji kavramı, mit kavramı ile karşılanmaktadır. Başka bir deyişle, mitler kültürel kodlar taşıdığından sanat eserleri de bir konuyu kavramada kullanılabilirler (Scott, 2006).

Buradan hareketle çalışma ilişkileri ve sanat ana başlığı altında sanat eserlerine izdüşüm, filmlerin edebi, sanatsal ve estetik yönden incelenmesini içermemektedir. Asıl incelenmek istenen, bir kavramın edebi eserlerde nasıl ele alındığı ve kavramın hangi noktalara vurgu yapıldığıdır. Sanat eserleri bir anlamda konuya dikkat çekme amacıyla içinde inşa edildiği toplumun kültürel kodlarına atıfta bulunarak konunun fenomenolojik açıdan anlaşılmasını sağlamaktadır (Makal, 2008: 16).

Bu bilgiler çerçevesinde, çocuk yoksulluğunun sanat eserlerine izdüşümleri incelemesi, çocuk yoksulluğunun filmlerde ele alınış şekli ve dönem özelliklerini yansıtmaya alakalı bir çalışmadır.

İlk film olan “*Mommo: Kız Kardeşim*” 2009 yılında gösterime giren bir Türk yapımıdır. Atalay Taşdiken’in yönettiği filmde, gerçek hayattan uyarlanan öyküde, Ahmet ve Ayşe adındaki iki kardeşin annelerinin ölümü sonrası, babalarının da başka biriyle evlenip onları terk etmesiyle başlayan yaşlı dedelerinin yanındaki zorlu hayatları anlatılmaktadır.

İkinci film, “*Cennetin Çocukları*” olarak çevirisi yapılan, 1997 yılında yapılan ve İngilizce olarak 1999’da gösterime giren İran yapımıdır. Majid Majidi’nin senaryosunu kaleme aldığı ve yönettiği filmde, kardeşi Zehra’nın ayakkabılarını kaybeden Ali’nin, kardeşiyle birlikte durumu ailelerinden saklaması ve aynı ayakkabıyı paylaşmasının öyküsü anlatılmaktadır.

Üçüncü film, “*Kaplumbağalar da Uçar*” olarak çevirisi yapılan, 2004 yılında gösterime girmeye başlayan ve 2005 yılında Türkiye’de gösterime giren, Irak, İran, Fransa ortak yapımıdır. Bahman Ghobadi’nin senaryosunu kaleme aldığı ve yönettiği filmde, ABD – Irak savaşında, Türkiye sınırında mülteci kamplarına yakın bir köydeki çocukların hikâyesi anlatılmaktadır.

4.1. Çocuk E(k)meği

Çocuk yoksulluğunun, kaçınılmaz sonucunun çocuk işçiliği olduğundan önceki bölümlerde bahsedilmişti. Ancak bu durum, her daim çocuğun kendi isteğine bırakılan bir süreç değildir. Kimi zamanlarda da, aile baskısının çocuğu çalışmaya zorladığını söylemek mümkün olacağı gibi, aileler tarafından da bu durumun olağan karşılandığı görülebilmektedir.

Mommo: Kız Kardeşim, filmde Ahmet ve Ayşe, köy merkezine giderken, babaları ve birlikte yaşayan üvey anneleriyle üvey kardeşlerinin evinin önünden geçmektedirler. Evin damından onları izleyen üvey kardeşleri, arkalarından sapanla onlara taş atacakken, ayağı kayar, düşer ve yaralanır. Ahmet ve Ayşe hemen üvey kardeşlerine yardıma koşarlar; akabindeki sahnede (53:55’de başlayan) ise babaları gelir ve Ahmet’e tokat atar. “La git... Başımın belası... Ben senin yaşındayken çalışıp eve bakardım.” der ve oradan ayrılır.

Sahnedeki hareketle, ebeveynin kendi sorumluluğunda olan çocuğuna hane geçimi konusunda sorumluluk yüklediği görülmektedir. Yoksullukla beraber gelen şiddet eğilimi de filme yansımıştır. Sonraki sahnede, Ahmet ise yediği tokatın siniriyle, kız kardeşi kendisine bir şey sorduğunda, tokatla cevap vermektedir. Yoksulluğun bir kısır döngü olması ve adeta miras yoluyla kuşaklara aktarıldığı gibi, yoksulluk ile gelen şiddet ve çocuk işçiliği de aynı şekilde diğer kuşaklara sirayet ettiğinin izdüşümünü, filmin belirtilen sahnesinde görmek mümkündür.

Cennetin Çocukları filmde, bütün gün ev işi yapmak ve avluda halı yıkamaktan dolayı annenin, hâlihazırda var olan hastalığı sebebiyle yorgun düşmesi ve babanın işten eve geldiğinde eşini o halde görmesi sinirlenmesine neden olmuştur. İlgili sahne 10:50’de başlar ve “Neden doktorun dediklerini dinlemiyorsun, kendini yormamalısın, sinirlenmemelisin. Çamaşırları tek başına yıkamayacaksın. O halı ıslakken 100 kilo gelir. Ve sen Ali! Annen senden yardım istemesine rağmen kaçıp gitmişsin. Yemek ve oyun oynamaktan başka bir şey bilmez misin? Artık çocuk değilsin, 9 yaşındasın! Ben senin yaşındayken aileme yardım ediyordum” diyen babanın kastının yalnızca aile

büyüklerine yardımlardan bahsetmediği aşikârdır. Çünkü filmin ilerleyen sahnelerinde, çay ocağında çalışan baba, işvereninden temin ettiği bir ilaçlama aletiyle birlikte hafta sonları Ali ile zengin semtlere bahçıvanlığa gitmektedirler.

Çocuğun yalnızca enformal sektörde işçilik faaliyetinde bulunmadığı, aynı zamanda ev içi hizmetlerde de bakıma ihtiyaç duyduğu zamanlarda bile kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Filmin önceki sahnelerinde Ali'den daha küçük olan Zehra'nın bebek olan kardeşini uyutmaya çalıştığı ve bakımıyla ilgilendiği görülmekte, sonraki sahnelerinde ise, babasına çay demleyerek çay servisinde bulunduğu görülmektedir. Benzer sahneler, *Kız Kardeşim* filminde de bulunmaktadır. Çocuk yaştaki Ahmet'in, yaşlı ve bir kolunu kullanamayan dedesinin durumu sebebiyle zorunluluktan, günlük akşam yemeklerini hazırladığı sahneler mevcuttur.

Kaplumbağalar da Uçar filminde, köyde yaşayan tüm çocukların, açık alanda kurulu sınıfta gönüllü öğretmen eşliğinde eğitimlerine devam etmedikleri; Türkiye sınırındaki mayınlı bölgedeki, (12:17'de başlayan sahne) aktif olmayan mayınları toplayarak sattıkları görülmektedir. Çocukların bazılarının bu sebepten çeşitli uzuvlarını kaybetmeleri, işin tehlikesini göstermektedir.

Türkiye'de ev içi hizmetlerde, eski yıllarda çocuk hizmetçi çalıştırıldığı yıllara rastlanmaktadır. Günümüzde pek rastlanmamakla birlikte, büyük konaklarda yaşayan varlıklı ailelerin, küçük yaşlarda kız çocuklarını eve alarak, ev içi hizmetlerde çalıştırdığı ve karşılığında barınma, beslenme ve giyim gibi ihtiyaçlarını karşıladığı bilinmektedir. Genellikle, ailesini kaybetmiş olan kız çocuklarının tercih edildiği bu durumda kimi zaman yoksulluk sebebiyle ailelerin kendi çocuklarını çaresizlikten gönüllü olarak konaklara gönderdiklerine de rastlanmaktadır. Bu durumdaki kız çocuklarına "besleme" ismi verilmektedir.

Kız Kardeşim filminde de, sağlığı bozulmaya başlayan ve ölümü hâlinde çocukların babaları tarafından yetiştirme yurduna verilmesinden korkan dede, komşusunun da tavsiyesiyle, torunu Ayşe'yi varlıklı bir aileye besleme olarak vermiştir. Ayşe ise (1:24:58'de başlayan sahnede) ağabeyinden ve dedesinden ayrı kalacağı için ağlayarak evden ayrılmaktadır.

4.2. Yetişkinlik Oyunu

Çocuk yoksulluğunun, temel nedenlerinden olan ebeveynsizlik ya da tek ebeveynlilik durumu, çocuk için ister istemez yaşından büyük davranışlar sergileme eğilimini arttırmaktadır. Bu olgunlaşma durumu, kimi zaman çocuğun kendi için gereksinim duyduğu bir süreç olmakta, kimi zaman da ailesindeki ebeveynleri ya da kardeşleri için üstlendikleri bir sorumluluk durumunu ifade etmektedir.

Kız Kardeşim filminde, Ahmet'in, annesinin ölümüyle birlikte kardeşi Ayşe'ye yalnız ağabeylik değil, annelik ve babalık yaptığı da görülmektedir. 6:45'de başlayan sahnede, su birikintisinde oyun oynayan iki kardeşin kıyafetleri ıslanmıştır. Ayşe'nin tek parça elbise olan kıyafeti tamamen ıslandığı için ağabeyi ona ıslanmayan tişörtünü vermiştir. Ancak, yine de Ayşe'nin hastalanmasını engelleyememiştir. Sonraki sahnelerde, Ayşe için ateşte tuğla ısıtan Ahmet, kardeşini tedavi etmeye çalışmaktadır. Ayşe'nin hamam ihtiyacından, salıncakla sallanmasına; masallarından oyunlarına her şeyiyle ağabeyi ilgilenmektedir. Ancak, bu noktada Ahmet de aslında bir çocuk olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Filmde bunu vurgulayan bir sahne mevcuttur. Ayşe, eve çıktıkları

merdivenlerin yanındaki ambarın deliğinden 'Mommo' adında bir hayali canavarın çıkmasından korkmaktadır. Ağabeyi her seferinde onunla birlikte merdivenden çıkarak, korkmaması gerektiğini kardeşine öğretmeye çalışır. Ancak, bir gün Ahmet, merdivenlerden yalnız çıkmak zorunda kalır ve kardeşi gibi deliğe bakabilir. Ne yazık ki Ahmet'in çağıracağı bir ağabeyi yoktur. Korku içerisinde sürünerek merdivenlerden yukarı doğru çıkar. Yaşadığı bu kısa süreli buhran göstermektedir ki, yetişkinlik davranışı, çocuk için süreklilikten ziyade, doktorculuk, evcilik gibi olan ama eğlencesiz zorunlu bir oyun alanına dönüşmektedir.

Kaplumbağalar da Uçar filminde, Halepçe'deki katliamdan kaçarak kurtulan iki kardeşten Hengov, tecavüze uğrayan kız kardeşi Agrin'in çocuğunun ve Agrin'in, sırtını yaslayabileceği bir konumdadır. Mayın sebebiyle kollarını kaybeden Hengov, Agrin'in yaşadığı derin buhranda ona destek olmakta, çocukla ilgilenerek, Agrin'in ruh halinin düzelmesine yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Aynı filmde, 'uydu' karakteri de dikkat çeken başka bir husustur. 'Uydu' takma adına sahip 15-16 yaşındaki delikanlı, sınır köylerde çanak anten kurulumu yaparak hayatını idame ettirmektedir. Gittiği ve kaldığı her köyde de çocukları örgütleyerek, onların adeta ruhani lideri gibi davranmaktadır. Çocuklar ise 'uydu'nun her dediğini yapmakta ve büyük uyma davranışı sergilemektedir. Adeta, çocukların komutanı konumundadır. Ancak, 'uydu' da onlar gibi bir çocuktur. Mayınlı araziye giren Agrin'in çocuğunu kurtarmak isterken patlayan mayında ayağı yaralanmıştır. O zaman değin yetişkin davranışları sergileyen 'uydu', (1:18:11'de başlayan sahnede) adeta komutasındaki çocuklar gibi masumlaşmış; acısıyla ve korkusuyla ağlamaya başlamıştır. Yetişkinlik oyununun en net, oynanışını bu noktada görmek mümkündür.

4.3. Oyun Dışı Kalmak

Yoksulluk, beraberinde sosyal dışlanmayı da getirmektedir. Çocuk yoksulluğu ele alındığında sosyal dışlanmanın daha da acımasız ve sert bir şekilde tezahür ettiğini söylemek mümkündür.

Kız Kardeşim filminde, Ahmet, köydeki çocuklarla futbol oynamaktadır. Bu esnada kardeşi Ayşe ise onları izlemektedir. Maç esnasında Ahmet ile Ayşe'nin üvey kardeşi, Ahmet'e bilinçli olarak şiddet uygulamaktadır. Bu duruma katlanamayan Ahmet ise, (13:00'da başlayan sahnede) üvey kardeşine saldırır ve kavga ederler. Ancak, diğerleri araya girer ve kavgayı yatıştırır. Ahmet ve Ayşe oradan uzaklaşırlar.

39:45'de başlayan sahnede Ayşe, köydeki diğer kız çocuklarıyla sek sek oynamaktadır. Almanya'daki teyzesinin ağabeyiyle kendisini yanına alacağını öğrenen Ayşe, arkadaşlarına ağabeyiyle köyden ayrılacağını söylemektedir. Arkadaşları yetiştirme yurdu olarak bilinen "Yuvaya mı?" diye sorarlar. Ayşe, "Almanya" cevabını verince, tüm çocuklar hep bir ağızdan "Ayşe gâvur olacak!" diye şarkı söyleyip onunla alay etmeye başlarlar.

Her iki sahnede de görüldüğü üzere sosyal dışlanmanın çocuk yoksulluğundaki durumu daha acımasız boyutlara ulaşabilmekte ve çocukların derin üzüntüsü yoksulluk içindeki yaşamlarını daha da zorlaştırmaktadır.

Yoksul çocuklar, sosyal dışlanma durumu dışında da, kimi zaman sosyal hayatın gerisinde kalabilmektedirler. *Cennetin Çocukları* filmindeki 22:35’de başlayan sahnede, Ali hasta annesine yardım etmekte ve kız kardeşinin kaybettiği ayakkabısı nedeniyle, kendi ayakkabısını kız kardeşiyle paylaşmakta olup; arkadaşının futbol maçı teklifini reddetmektedir. Arkadaşı ise Ali’ye sinirli olarak tepki gösterir ve oradan gider. Ali ise üzgün, boynu bükük bir şekilde kapıyı kapatır.

Sahneden de çıkarımda bulunabileceğimiz üzere, yoksul çocuklar, varlıklı yaşlılarına nazaran, boş zaman aktivitesi, sosyal gelişim aktivitesi ve oyun için vakit ayırmak konusunda daha şanssızdırlar. Filmde hareketle, Ali’nin annesinin sağlık durumu, kardeşiyle birlikte Ali’nin hane içi hizmetlere yardım noktasında katılma zorunluluğunu doğurmaktadır. Ayrıca kız kardeşinin ayakkabısını kaybetmesi nedeniyle, kendi ayakkabısını ortaklaşa kullandıklarından, ayakkabının eskimemesi gerekmektedir. Bu zorunluluk halleri ister istemez, çocuğun kendisinden fedakârlık derecesinde davranış beklentisine de yol açmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sanat eserleri, bir başka tanımıyla da kişilerin duygu ve düşüncelerini estetik kaygıyla birleştirdiklerinde ortaya çıkan eserlerdir. Pek doğaldır ki çalışma yaşamına ilişkin bir takım olguların sanat eserlerinin bazılarının konusunu oluşturmuştur. Bu konular farklı farklı duygular eşliğinde işlenmiştir. Kimi şiirde üzüntü, hüznün, hasret, gurbet; kimi hikâyede sevinç, umut, neşe; kimi romanda gizem, macera; kimi filmde dram karşımıza çıkmaktadır.

Genelde yoksulluk ve özelde çocuk yoksulluğu da sosyal politikanın alt çalışma konuları olarak sanat eserlerinde çokça, konu olarak kullanılmaktadır.

İzdüşüm olarak ele alınan eserlerin sanat eseri mi zanaat eseri mi olduğunu bilmek çalışmayı değerlendirmek açısından daha verimli sonuçlar verecektir. Sanatla zanaatın benzerlik gösterdiği yerler olmakla birlikte ki bunlar yaratıcılık ve ustalığın bir arada olduğu durumlardır, genellikle sanat ve zanaat bir birinden rahatlıkla ayrılabilir. Ücret durumu mevzubahis olduğunda sanat eseri ve zanaat eserinin farkı belirlemektedir. Buna karşın estetik kaygılarla yapılan iki tür eserde de maddi kaygı durumu ile karşılaşırız. Acaba sanat eseri de zanaat eseri gibi maddi kaygılarla mı yapılır? Bu da ayırım yapma konusunda sıkıntılara neden olur. Aradaki farkı anlayabilmek adına önce kavramların anlamlarını ortaya koymak daha doğru olacaktır. Türk Dil Kurumu’nun internet sözlüğü üzerinden kavramları inceleyecek olursak sanat, bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık; zanaat ise insanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte deneyim, beceri ve ustalık gerektiren iş, sınaat olarak tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr).

Bu tanımlardan hareketle zanaat ve sanat arasındaki farkın ücret olduğunu görmekteyiz. Çalışmada sanat eserlerine izdüşümlerin incelendiğinden bahsedildi, fakat bu tanımlar doğrultusunda, incelenecek eserler gerçekten birer sanat eseri olabilir

mi? Maddi kaygı bu durumu etkileyici doğrultuda olmakta mıdır? Bu soruların cevapları okuyucunun takdirine kalmıştır.

İncelenen filmlerde de oluşan gişe kaygısı, ele alınan konunun magazinsel boyutunu daha çok ön plana çıkarmaktadır. Bu kapsamda, çocuk yoksulluğu olgusunu dramatik olarak seyirciye aktarmayı planlamaları, sanat eserinden tersi istikamette gerçek hayata bir izdüşümün bulunmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, sorunlara çözüm odaklı yaklaşılmaması ve yalnızca sorunu ortaya dökme çabası, bazı durumlar için sanat eserlerindeki izdüşümlerin gerçeklik payını da azaltabilmektedir.

Çalışma kapsamındaki filmlere bakıldığında gerçek hayattan izdüşümlerin olduğu görülmekte, ancak tersi istikamette bir ilişkinin kurulabilmesi ne yazık ki mümkün olamamaktadır. *Kız Kardeşim* filmi gerçek hayattan uyarlama olduğundan ve *Kaplumbağalar da Uçar* filmi, savaş zamanı bir kesiti gözler önüne sermek amacıyla olduğundan gerçek hayata izdüşümlerinin bulunmasından ziyade ancak çözümler için esin kaynağı olabilirler.

Filmlerde ilginç olarak temas edilen bir nokta bulunmaktadır. *Cennetin Çocukları* filminin son sahnelerinde, koşu yarışından ayakları yaralı dönen Ali, evin avlusundaki süs havuzunda yüzen kırmızı balıklara bakar ve ayaklarını serinletmek için suya sokar. Bu esnada balıklar Ali'nin ayaklarını tedavi etmeye başlarlar. *Kaplumbağalar da Uçar* filminde ise bulanık su kaynağında çocuklar kırmızı balık aramaktadır. Hatta görenler olduğuna dair rivayetler de ortalarda dolaşmaktadır.

Budizm inancına göre, balığın mutluluk ve özgürlük demek olduğu; hatta bu hususta kırmızı balığın yüksek öneme sahip olduğu göz önünde bulundurulursa, iki filmin de karanlık ve bataklıkta çocuk yoksulluğunun, geleceğe dair umut ve mutlulukla giderilebileceği anlayışında mesaj verdiği ve sonradan çekilen filmin öncekine göndermede bulunduğu söylenebilir.

Dünya üzerindeki yoksulluğun ve buna bağlı olan çocuk yoksulluğunun yok edilmesi amacıyla yapılan mücadele; toplumsal barışın sağlanması düşünce yapısına sahiptir. Bu noktada "kırmızı balık" objesinin, gelecekte mutlu ve özgür bir refah toplumunun inşasına dair umutlu olunduğu anlamına geldiğinden, filmlerin gerçek hayata dair en iyi izdüşümleri, çocuk yoksulluğunun sona ermesi olacaktır.

Kaynakça

- Acemoğlu, D. ve Robinson, J.A. (2012). **Ulusların Düşüşü**, İstanbul: Doğan Kitabevi.
- Alıcı, B. (2014). "Yeni İran Sinemasında Çocuk", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(3), 118-151.
- Altay, A. (2005). "Yoksulluk Sadece Devletin Sorunu mu? Kamu Harcamaları Açısından Bir Değerlendirme", *Sosyoekonomik Dergisi*, 1, 155-178.
- AMAR. (2021). Child Poverty, <https://www.amar.org.ir/english/Search-Results?search=child%20poverty> (Erişim Tarihi: 12.02.2021).

- Anadolu Ajansı. (2020). Tahran’da yoksulluk sınırı son iki yılda yüzde seksen arttı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tahranda-yoksulluk-siniri-son-2-yilda-yuzde-80-artti/1864871>, (Erişim Tarihi: 15.11.2020).
- Anthony, E. K., King, B., Austin, M. J. (2011). “Reducing Child Poverty by Promoting Child Well-being: Identifying Best Practices in a Time of Greatneed”, *Children and Youth Services Review*, 33(10), 1999-2009.
- Aral, N., Gürsoy, F. (2001). “Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk Hakları ve İstismarı”, *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 36-40.
- Atila Demir, S. (2016). *Aile İçi Problemler: İletişimsizlik, Şiddet ve Boşanma*, Lisans Yayıncılık, İstanbul.
- Atila Demir S., Genç Çelebi Ş. (2017). “Tek Ebeveynli Ailelerin Sorunları: Nitel Bir Araştırma”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 111-128.
- Avşar Kurnaz, Ş. (2009). *Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu*, Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Ankara.
- Biçer E., Ortakaya A. F. (2008). “SYDGM’nin Sosyal Yardımların ve Proje Desteklerinin Etki Analizi Projesi Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Dergisi*, 179-183.
- Conticini, A., Hulme, D. (2007). “Escaping Violence, Seeking Freedom: Why Children in Bangladesh Migrate to Street”, *Development and Change*, 38, 201-227.
- Dayıoğlu, M. (2007). “Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Ölçüm Yöntemleri ve Yoksulluğun Belirleyicileri”, *TİSK*, 2, 82-105.
- DİSK. (2017). *Türkiye’de Çocuk İşçi Olmak*, Emek Araştırmaları, Ankara.
- Dünya Sağlık Örgütü (2002). *The World Health Report: Reducing risks, improving health life*, Cenevre.
- EUROSTAT. (2021). *Children at risk of poverty or social exclusion*, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm040/default/table?lang=en>, (Erişim Tarihi: 12.02.2021).
- Feyzioğlu S., Kuşçuoğlu C. (2011). “Tek Ebeveynli Aileler”, *Aile ve Toplum Dergisi*, 7 (26), 97-110.
- Fişek, A. G. (1993). “Çocuklar Çiçektir... Ya Çıraklar?”, *Çalışma Ortamı Dergisi*, 7, 3-17.
- Gül, T., Öztürk, M. (2020). “Çocuk İşçiliğinin Nedenleri Üzerine Kavramsal Bir Çalışma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 130-148.
- Gülada, M.O. (2019). “Çocuk İşçiliğinin Önlenmesine Yönelik Hazırlanan Kamu Spotu Reklamlarının Göstergibilimsel Analizi”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 215-235.
- Gürpınar, B. (2016). “Arap Ayaklanmaları ve Kırılğan Devlette Çocuk Olmak: Mısır ve Suriye”, *Yeni Ortadoğu: Toplum, Siyaset ve Ekonomi Konferansı*, Işık Üniversitesi Yayınları, 64-68.

- Hill, M.S., Sandfort, J.R. (1995), "Effects of Childhood Poverty on Productivity Later in Life: Implications for Public Policy", *Children and Youth Services Review*, 17, 91-126.
- ILO Türkiye Ofisi. (2018). Çocuk İşçiliği, <https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/lang--tr/index.htm>, (Erişim Tarihi: 15.11.2020).
- Independent Türkçe. (2020). Yolsuzluk ve borç batağında Irak: Her 5 çocuktan 2'si yoksulluğun pençesinde, <https://www.indytrk.com/node/213696/d%3%bcnya/yolsuzluk-ve-bor%3%a7-bata%4%9f%4%b1nda-irak-her-5-%3%a7ocuktan-2si-yoksullu%4%9fun-pen%3%a7esinde>, (Erişim Tarihi: 15.11.2020).
- ISSA ve SSA. (2018). Social Security Programs Throughout the World: Asia and The Pacific, <https://www.ssa.gov/policy/docs/progdsc/ssptw/2018-2019/asia/ssptw18asia.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.11.2020).
- İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı. (2020). UNICEF ile İran Çocuk Hakları Sözleşmesi arasında başarılı bir işbirliği mevcut, <https://tr.irna.ir/news/84118323/UNICEF-ile-%C4%B0ran-%C3%87ocuk-Haklar%C4%B1-S%C3%B6zle%C5%9Fmesi-aras%C4%B1nda-ba%C5%9Far%C4%B1%C4%B1-bir>, (Erişim Tarihi: 29.11.2020).
- Joo, M. (2013). "Explaining heterogeneity in the child poverty rate among immigrant families: Differences by parental citizenship", *Children and Youth Services*, 35, 668-677.
- Jütte, R. (2011). Erken Modern Avrupa'da Yoksulluk ve Sapkınlık, Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, İstanbul.
- Kahraman, F., Sallan Gül, S. (2015). "Türkiye'de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 339-366.
- Kalaycı, A.R. (2011). Tek Ebeveynli Aileler, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Koşar, G. N. (2000). Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı (Yoksulluk ve Sosyal Hizmet), Şafak Matbaacılık, Ankara.
- Lichter D. (1997). "Poverty and Inequality Among Children", *Annual Review of Sociology*, 23, 120-145.
- Makal, A. (2008). "Türkiye Emek Tarihinin Bir İzdüşüm Alanı Olarak 'Edebiyat'", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 18, 15-43.
- Mayer, S.E. (2005). "What Money Can't Buy: Family Income and Children's Life Changes", Cambridge University Press, Londra.
- Metin, B. (2015). "Gelecek Nesillerin Yaşam Fırsatları İçin Ciddi Bir Tehdit: Çocuk Yoksulluğu", *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 5(2), 166-188.
- Moghadam, V.M. (2005). "Women's Economic Participation in The Middle East What Difference Has The Neoliberal Policy Turn Made", *Journal Of Middle East Women's Studies*, 1(1), 110-146.

- Nardinelli, C. (1980). "Child Labor and the Factory Acts", *The Journal of Economic History*, 40(4). 739-755.
- OECD. (2018). *Poor Children in Rich Countries: Why We Need Policy Action*, Policy Brief on Child Well-Being, Paris.
- OECD. (2019). OECD Family Database, https://www.oecd.org/els/CO_2_2_Child_Poverty.pdf, (Erişim Tarihi: 30.12.2020).
- Orhan, K. (2011). *Kara Talih Beyaz Perde*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Radmard, S. (2013). "İran'da Sokakta Çalışan ve Sokakta Yaşayan Çocuklar Üzerine Sayısal Bir İnceleme", *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 11(44), 48-65.
- Rohwerder, B. (2015). *Poverty Eradication in Iraq*, GSDRC Helpdesk Research Report, Birmingham.
- Scott, J. (2006). "Textual Analysis" item, *The Sage Dictionary of Social Research Methods*, SAGE Publications, London.
- Şentürk F. (2016). "Türkiye İçin Bir Aile Sigortası Model Önerisi", *Sosyal Güvence Dergisi*, 9, 102-139.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020), "Şartlı Eğitim ve Şartlı Sağlık Yardımları", <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sss/sosyal-yardimlar-genelmudurlugu/sartli-egitim-saglik-yardimi/>, (Erişim Tarihi: 29.11.2020).
- Trani, J.F., Cannings, T.I. (2013). "Child poverty in an emergency and conflict context: A multidimensional profile and an identification of the poorest children in Western Darfur", *World Development*, 48, 48-70.
- TÜİK. (2020). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları 2019, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807>, (Erişim Tarihi: 15.11.2020)
- TÜİK. (2020). İşgücü İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>, (Erişim Tarihi: 30.12.2020)
- UNICEF. (2017). *Adapted UNEG Evaluation Reports Standards*, <https://www.unicef.org/evaluation/media/816/file/UNICEF-Adapted-UNEG-Evaluation-Report-Standards.pdf>, (Erişim tarihi, 30.12.2020)
- UNICEF. (2020). Çocuk Yoksulluğu Artabilir, https://unicefturk.org/yazi/covid19_yoksulluk, (Erişim tarihi: 15.11.2020)
- Veale, A., Dona, G. (2003). "Street Children and Political Violence: A Socio Demographic Analysis of Street Children in Rwanda", *Child Abuse & Neglect*, 27, 253-269.
- www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 15.11.2020).